

# Arvio toimintamallista: Kohtaamispaikka lapsiperheille ja ikäihmisille

Matalan kynnyksen kohtaamispaikassa lapsiperheet ja ikäihmiset kohtaavat ja tukevat toisiaan. Yhteinen ruokailu ja yhdessä tekeminen vahvistavat molempien voimavaroja, osallisuutta ja yhteisöllisyyttä.

## Sisällys

Kehittäjä.....	2
Mallin kuvaus.....	2
Toimivuuden ja käyttöönoton ehdot.....	2
Toimintaympäristö.....	3
Kohderyhmä ja asiakasymmärrys.....	3
Vinkit toimintamallin soveltajalle.....	4
Mallin arviointi.....	7
Osallisuuden toteutuminen mallissa.....	7
Osallisuus omassa elämässä.....	7
Osallisuus yhteisöissä ja vaikuttamisen prosesseissa.....	7
Osallisuus yhteisestä hyvästä.....	8
Osallisuutta edistävien rakenteiden luominen.....	8
Toimintamalli lupaavana käytäntönä.....	8
Kehittämisehdotukset.....	9
Lähteet:.....	9



Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa  
EU:lta  
2014–2020



Euroopan unioni  
Euroopan sosiaalirahasto

**Malli on arvioitu<sup>1</sup>** osana Sosiaalisen osallisuuden edistämisen koordinaatiohanke – Sokran ja –Euroopan sosiaalirahaston toimintalinjan 5 hankkeiden yhteistä Osallisuuden palaset - kehittämistyötä. Arvio on tehty Sokra-hankkeen päätoteuttaja Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksessa.

## Kehittäjä

Lähellä – Sukupolvet toistensa tukena -hanke, Arvokas -ohjelma, Espoo ja Vantaa, THL 2017 ja STEA 2018–2021

## Kehittäjän yhteyshenkilöt:

Piritta Minkkinen, Lähellä-hankkeen projektipäällikkö p. 044 754 7822, Elisa Vesterinen, projektityöntekijä p. 044 734 8255, Jonna Kutvonen, projektityöntekijä p. 044 729 9709  
sähköposti: etunimi.sukunimi (at) sos-lapsikylya.fi

## Mallin kuvaus

### Toimivuuden ja käyttöönoton ehdot

Lämminhenkisessä kohtaamispaikassa vapaaehtoiset varaisovanhemmat eli varamummut ja -vaarit sekä lapsiperheet kohtaavat mukavan illanvieron lomassa. Illan aikana valmistetaan yhdessä ruoka ja syödään saman pöydän ääressä. Muilta osin illan aikana tapahtuva kanssakäyminen on vapaamuotoista ja joustavaa. Lapset pääsevät viettämään aikaa mukavien varaisovanhempien kanssa ja vanhemmat saavat hengähdystauon sekä vertaistukea arjen keskelle. Toiminta mahdollistaa sukupolvien kohtaamisen lisäksi vertaisuuden kokemuksia kaikkien osapuolien – ikäihmisten, vanhempien ja lasten – kesken.

Toiminnassa yhdistetään ammatillinen osaaminen ja vapaaehtoistoiminta lapsiperheiden hyödyksi. Tavoitteena on vahvistaa toimintaan osallistuvien lapsiperheiden ja toimintaa järjestävien vapaaehtoisten ikäihmisten voimavaroja, merkityksellisyyden kokemusta ja osallisuutta omassa elämässään ja omassa lähiyhteisössään sekä ehkäistä lapsiperheiden ylisukupolvista syrjäytymistä ja ylläpitää aktiivista toimijuutta. Toimintaan kuuluu myös työntekijän palveluohjauksellinen neuvonta ja tuki. Työntekijä pyrkii vahvistamaan kohderyhmien voimavaroja ja jaksamista, samalla lisäten heidän tietoaan muista alueen tukipalveluista.

<sup>1</sup> Malli on arvioitu Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksessa kehitettyjen osallisuuden osa-alueiden ja lupaavan käytännön kriteerien näkökulmista Sokran toimesta hankkeen dokumentaatiota hyödyntäen.



Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa  
EU:lta  
2014–2020



Kohderyhmien osallisuutta edistämällä vähennetään eriarvoisuutta. Työntekijä pyrkii kohtaamaan perheet ja vapaaehtoiset arvostaen ja yhdenvertaisina. Osallisuus on mukanaoloa, toimintaan osallistumista ja siihen vaikuttamista. Kaikki otetaan aktiivisesti mukaan toiminnan suunnitteluun, esimerkiksi jokainen valmistettava ruoka suunnitellaan yhdessä.

### Resurssit

Yksi osa-aikainen (50 %) työntekijä voi ohjata 2–3 tupailtaa viikossa. Työntekijällä on hyvä olla toimintaan soveltuva sosiaalialan koulutus. Yhteen tupailtaan varataan aikaa noin 5–6 tuntia. Aika sisältää tapahtuman viestinnän ja kaupassa käynnin. Lisäksi työntekijällä pitää olla aikaa toiminnan suunnitteluun sekä yhteistyöhön muiden toimijoiden kanssa. Toiminnan hallinnollisiin tehtäviin tarvitaan myös resursseja.

Tupaillan kustannukset:

- Ruokakulut noin 30–40 € / tupailta
- Askartelutarvikkeet noin 10–20 € kuukaudessa / tupa
- Lisäksi perheiden retkiin, vapaaehtoisten koulutus- ja virkistystoimintaan, toiminnan markkinointiin ja matkakuluihin kannattaa varata budjettiin sopiva summa

### Toimintaympäristö

Toiminta tapahtuu tiloissa, jotka ovat entuudestaan tuttuja alueiden lapsiperheille ja soveltuvat lasten kanssa toimimiseen. Soveltuvia tiloja ovat esimerkiksi asukaspuistot, avoimet päiväkodit ja muut kohtaamispaikat, joissa on hyvin varusteltu keittiö, oleskelutilat ja valmiiksi lasten leluja ja pelejä. Tilojen tulisi olla esteettömiä. Kaupungit ja järjestöt ovat tärkeitä yhteistyökumppaneita tiloja hankittaessa.

Toimintamallia on tarkoitus soveltaa myös osana perhekeskusten kohtaamispaikkatoiminnan verkostoa.

### Kohderyhmä ja asiakasymmärrys

Lapsiperheet: Tila on avoin kaikille lapsiperheille. Tavoitteena on saavuttaa perheet, joille osallistuminen ammatillisesti tuettuun yhteisötoimintaan tuo merkityksellistä tukea omaan arkeen.

Vapaaehtoiset ikäihmiset: Kohtaamispaikka tarjoaa ikäihmisille ammatillisesti ohjattua vapaaehtoistoimintaa lapsiperheiden hyväksi.



Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa  
EU:lta  
2014–2020



Euroopan unioni  
Euroopan sosiaalirahasto

## Vinkit toimintamallin soveltajalle

Työntekijä vastaa toiminnan organisoinnista, viestinnästä ja mahdollistaa tupaillan toteutumisen. Toiminnassa on mukana aina työntekijä. Jokainen perhe ja vapaaehtoinen ikäihminen toivotetaan tervetulleeksi mukaan. Tupaillan päättyessä kaikkia kiitetään osallistumisesta ja kutsutaan mukaan seuraavalle kerralle.

Tuvalla tarjotaan maksutonta lämmintä ruokaa. Työntekijä käy ruokakaupassa yksin tai yhdessä vapaaehtoisen kanssa ennen tupailtaa. Vapaaehtoiset ja työntekijä valmistavat ruuan lapsiperheille, myös perheet saavat halutessaan osallistua ruoanlaittoon. Perheet ja vapaaehtoiset ilmoittautuvat tuvalle etukäteen. Näin työntekijällä on tieto, kuinka monta perhettä ja vapaaehtoista on osallistumassa tuvalle.

Yhteisen ruokailun lisäksi tuvalla vaihdetaan kuulumisia, leikitään ja vietetään aikaa yhdessä. Toiminnan sisältö muovautuu perheiden ja vapaaehtoisten toiveiden mukaisesti.

Työntekijän vastuulla on, että toiminnalle asetetut tavoitteet täyttyvät. Työntekijä havainnoi vuorovaikutustilanteita ja yleistä tunnelmaa. Työntekijä tukee myös sukupolvien välisiä kohtaamisia luoden avointa ilmapiiriä ja jutustellen vapaaehtoisten sekä perheiden kanssa. Tavoitteena on, että jokainen kävijä tuntee olonsa tervetulleeksi.

Jokaisen tupaillan jälkeen työntekijälle ja vapaaehtoisille on varattu yhteistä keskusteluaikaa. On tärkeää, että vapaaehtoinen tulee kuulluksi ja hänen mieltään mahdollisesti painavat asiat tulevat puheeksi. Jokaista vapaaehtoista kiitetään päivästä ja hänen antamastaan ajasta tuvalla.

Työntekijä tilastoi kävijämäärät ja kerää osallistujilta ja vapaaehtoisilta palautetta. Palautteen avulla työntekijä voi seurata toiminnan onnistumista ja kehittää toimintaa.

### *Muuta toimintamallissa huomioitavaa:*

Sukupolvia tukevalla vapaaehtoistoiminnalla pyritään tukemaan köyhyys- ja syrjäytymisriskissä elävien lapsiperheiden positiivista elämäntilannetta. Toiminnan myötä vapaaehtoiset ja lapsiperheet pääsevät osaltaan vaikuttamaan, osallistumaan ja osallisiksi oman asuinalueensa toimintaan. Jokaisella on oikeus kuulua yhteisöön omana itsenään ja jokainen osallistuu omalla panoksellaan – oman elämäntilanteensa mukaan.

### *Vapaaehtoisen polku toimintaan*

Vapaaehtoiset voivat liittyä toimintaan ottamalla itse yhteyttä, esimerkiksi soittamalla tai jättämällä yhteydenottopyynnön verkkosivujen kautta. Vapaaehtoisten rekrytoinnissa voidaan hyödyntää internetin vapaaehtoistyötä tarjoavien verkkosivujen lisäksi paikallista mediaa ja jalkautumista paikallisiin eläkeläisten tapahtumiin. Suuri osa nykyajan eläkeläisistä käyttää sosiaalista mediaa. Vapaaehtoisia on saatu rekrytoitua toimintaan maksullisilla sosiaalisen



Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa  
EU:lta  
2014–2020



median mainoksilla. Monesti varaisovanhemmiksi haluavat kuulevat toiminnasta toisilta varamummuilta ja -vaareilta.

Hyviä esimerkkejä kanavista vapaaehtoisten tavoittamiseksi:

- Vapaaehtoistyo.fi
- Lahella.fi
- Facebook
- Eläkkeensaaja-liiton jäsenlehti
- Alueen eläkeläisjärjestöt

Vapaaehtoisen tullessa mukaan toimintaan käydään hänen kanssaan läpi toimintaan liittyvät vaiheet. Aluksi työntekijä ottaa yhteyttä vapaaehtoiseksi haluavaan. Vapaaehtoiselle kerrotaan toiminnasta ja kuulostellaan ja hänet kutsutaan tuvalle tutustumaan. Vierailun jälkeen vapaaehtoinen voi päättää vaikuttaako toiminta ja varaisovanhemmuus hänelle itselleen sopivalta.

Polku mukaan toimintaan:

1. Yhteydenotto puhelimella tai tapaaminen
2. Tutustuminen tuvalla
3. Rikosrekisterin tilaaminen
4. Koulutus verkossa tai lähitapaaminen
5. Vapaaehtoistoiminnan sopimuksen tekeminen
6. Vapaaehtoisen tiedot lisätään vapaaehtoisrekisteriin
7. Vapaaehtoinen lisätään mukaan toiminnan viestiryhmiin
8. Vapaaehtoinen on valmis osallistumaan toimintaan!

Polku pois – Vapaaehtoisena toimimisen päättäminen

1. Vapaaehtoisen oma valinta ja ilmoitus (tai työntekijän toimesta sopivuuden kartoitus toiminnassa)
2. Yhteydenotto vapaaehtoiseen, keskustelu aiheesta, vapaaehtoisen tilanteen kartoitus ja kiitokset



Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa  
EU:lta  
2014–2020



3. Kiitos -kortti postissa, jossa vapaaehtoiselle kohdistettu henkilökohtainen viesti
4. Poisto vapaaehtoisrekisteristä ja viestinnän jakeluryhmistä

Vapaaehtoisen toive, miten vapaaehtoistoiminnan lopettamisesta kerrotaan toiminnassa, esimerkiksi haluaako vapaaehtoinen lähettää vielä terveiset muille vapaaehtoisille ja tupalaisille

Vapaaehtoisen päättyessä, on yhtä tärkeää kartoittaa vielä kerran hänen tilanteensa varmistaen, että vapaaehtoisen ikäihmisen arjessa on edelleen merkityksellistä tekemistä ja tukea saatavilla.

#### *Vertaistapaamiset*

Vapaaehtoisille järjestetään säännöllisesti verkossa vertaistapaamisia, jossa käydään läpi vapaaehtoisten kuulumisia ja suunnitellaan tulevaa. Vertaistapaamisiin voi sisällyttää myös eri teemoja ja koulutuksia vapaaehtoisten toiveiden mukaisesti.

#### *Virtuaalinen kohtaamispaikka*

Toimintaa voi järjestää myös verkossa. Yhdessä vapaaehtoisten varamummujen ja -vaarien kanssa on luotu toimintamalli sukupolvien kohtaamiseen verkossa, joka täydentää tupatoimintaa. Verkossa järjestetään vertaistapaamisia sekä teematapahtumia. Verkossa tapahtuva kohtaaminen on oiva hetki vuorovaikutukselle ja uusille oivalluksille niin varamummujen ja -vaarien, lasten kuin vanhempienkin kesken.

Virtuaalituvalle vapaaehtoiset varamummut ja -vaarit askartelevat, leikkivät ja lukevat satuja lapsiperheille verkossa. Virtuaalituvalle myös kysellään kuulumisia ja jutellaan – vietetään aikaa yhdessä verkossa.

Työntekijä yhdessä vapaaehtoisten kanssa suunnittelee virtuaalituvalle ohjelman. Jokaisella virtuaalituvalle on muutama varamummun tai -vaarin ohjaama lyhyt leikkituokio, jonka he ovat itse suunnitelleet. Työntekijä auttaa leikkituokioiden toteuttamisessa tarvittaessa. Työntekijä huolehtii tapahtumien tiedottamisesta perheille.

Virtuaalituvalle voi järjestää esimerkiksi Teamsin tai Zoomin kautta. Linkki etätuokioon on hyvä pitää samana tapaamisesta toiseen, näin kaikkien on helpompi klikkailla mukaan tapaamiseen. Omilla verkkosivuilla on hyvä pitää linkki myös esillä sekä ohjeet tapahtumaan liittymiseen.



Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa  
EU:lta  
2014–2020



## Mallin arviointi

### Osallisuuden toteutuminen mallissa

Toiminta edistää lapsiperheiden ja ikäihmisten osallisuutta omassa elämässä, kun he saavat merkityksellisyyden kokemuksia toimiessaan toistensa hyväksi ja tukena. (1) Osallisuus yhteisöissä ja vaikuttamisen prosesseissa vahvistuu eri sukupolvien kohdatessa. Toiminnalla on eriarvoisuutta vähentäviä vaikutuksia. (2) Osallisuus yhteisestä hyvästä vahvistuu, kun toimintaan osallistuvat suunnittelevat ja toteuttavat toimintaa yhdessä tasavertaisina toimijoina. (3)

### Osallisuus omassa elämässä

Toiminta edistää lapsiperheiden ja ikäihmisten osallisuutta omassa elämässään. Osallistujat saavat merkityksellisyyden kokemuksia toimiessaan toistensa hyväksi ja tukena. Toimintaan voi osallistua matalalla kynnyksellä. Toimintaan innostetaan mukaan maksuttoman ruoan ja vertaisseuran keinoin. Osallistujamäärä pyritään pitämään kohtuullisena, jotta turvallisen tilan periaatteet toteutuvat.

Osallisuutta omassa elämässä edistää lapsiperheiden kiinnittyminen osaksi yhteisöä ja asuinalueen toimintaan osallistuminen. Tupaillat voivat innostaa hakeutumaan koulutukseen tai työelämään ja tuoda tietoa saatavilla olevista palveluista. Vapaaehtoisille ”varamummuille ja varavaareille” toimintaan osallistuminen sisältää merkityksellisiä kohtaamisia vertaisten, mutta myös lasten ja lasten vanhempien kanssa. Vapaaehtoiset voivat osallistua eri kerroilla erilaiseen toimintaan kokeillen erilaisia rooleja. On mahdollista laittaa ruokaa, leikkiä lasten kanssa tai jutella lasten vanhempien kanssa. Toiminta on vastavuoroista, illan aikana voi antaa eteenpäin esimerkiksi lasten pieneksi jääneitä vaatteita. Kaikille osallistujille toimintamalli mahdollistaa arjesta irrottautumisen ja tuo vaihtelua arki-iltoihin. Lapsiperheet saavat hengähdystauon tavallisesta arjesta ja vapaaehtoiset tapaavat uusia ihmisiä.

### Osallisuus yhteisöissä ja vaikuttamisen prosesseissa

Osallisuus yhteisöissä ja vaikuttamisen prosesseissa vahvistuu eri sukupolvien kohdatessa. Palautetta keräämällä toimintaa kehitetään osallistujien toiveita ja tarpeita vastaavaksi. Tupailtojen lisäksi vapaaehtoisilla on mahdollisuus osallistua vertaistapaamisiin, joihin voi sisältyä myös koulutusta.

Toimintaan voi osallistua säännöllisesti tai satunnaisesti. Säännöllisen osallistumisen myötä on mahdollista havaita, millaisia vaikutuksia toiminnalla on osallistujien arkeen. Positiiviset havainnot lisäävät merkityksellisyyden kokemuksia ja tuovat iloa osallistujille.



thl

Diak

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa  
EU:lta  
2014–2020



Euroopan unioni  
Euroopan sosiaalirahasto

Osallisuutta vahvistamalla riskiä ylisukupolviseen huono-osaisuuteen voidaan vähentää. Toimintamalli on tarkoitus liittää osaksi perhekeskusten toimintaa. Perhekeskuksesta käsin toiminnan osallistujajoukko voi pyrkiä vaikuttamaan esimerkiksi asuinalueen palveluihin.

Toiminta mahdollistaa ylisukupolvisen kanssakäymisen. Palveluyhteiskunta eriyttää sukupolvia toisistaan. Tutkimukset kuitenkin osoittavat yhteisen kanssakäymisen tärkeyden ja hyödyllisyyden sekä lapsille että ikäihmisille, ylisukupolvinen kanssakäyminen lisää sekä lasten että ikäihmisten hyvinvointia. (Ks. Ukkonen-Mikkola 2011., Cortellesi & Kernan 2016.) Sosiaalinen sitoutuminen muihin sukupolviin on yksi ihmisen hyvinvoinnin perustekijöistä. Jarrott'n & Brunon (2007) tutkimuksessa koskien ylisukupolvista kanssakäymistä, iäkkäät kertoivat lasten kanssa yhteisen tekemisen antavan merkityksellisyyden ja onnellisuuden tunteita.

### **Osallisuus yhteisestä hyvästä**

Osallisuus yhteisestä hyvästä vahvistuu, kun toimintaan osallistuvat suunnittelevat ja toteuttavat toimintaa yhdessä tasavertaisina toimijoina. Toiminnassa pyritään olemaan hyödyksi muille, jolloin osallisuus yhteisestä hyvästä kasvaa. Yhteiset tilaisuudet ovat mahdollisuus liittyä ihmisten seuraan.

Toiminta mahdollistaa sellaisten väestöryhmien kohtaamisen, jotka eivät välttämättä muutoin kohtaa toisiaan. Toiminta edistää alueiden yhteisöllisyyttä ja panostusta yhteiseen hyvään. Kohtaamiset voivat toimia kimmokkeena yhteisöllisen hyvinvoinnin edistämiseen sekä tuoda tietoa ammattilaisille lapsiperheiden ja ikäihmisten tarpeista.

### **Osallisuutta edistävien rakenteiden luominen**

Toimintamallissa luodaan osallisuutta edistäviä rakenteita. Toimintamalli on tarkoitus juurruttaa osaksi perhekeskuksen verkostoa. Ylisukupolvisten kohtaamisten mahdollistaminen on tärkeä osa osallisuutta edistävien rakenteiden luomista.

### **Toimintamalli lupaavana käytäntönä**

Tämän otsikon alle toimintamallin arviointi lupaavana käytäntönä. Voi tehdä omia alaotsikoita, jos tarpeen. Arvio perustuu alla oleviin lupaavan käytännön kriteerien kysymyksiin.

Toiminnassa on hyödynnetty olemassa olevaa tutkimustietoa, esimerkiksi tutkimuksia ylisukupolviseen kanssakäymiseen liittyen (ks. Cortellesi & Kernan 2016, Ukkonen-Mikkola 2011). Tutkimukset painottavat ylisukupolvisen kanssakäymisen luovan yhteisöllisyyden kokemusta. Lapsille kanssakäyminen on myös oppimista; eri ikäisten seurassa on



Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa  
EU:lta  
2014–2020





mahdollista havaita elinkaaren eri vaiheita, oppia sosiaalisia taitoja sekä kuulla perinteistä, jotka eivät ole itselle tai omassa perheessä tuttuja.

Toiminnalle on kysyntää ja toiminta voidaan nähdä osana varhaisen tuen palveluita. Kaikilla perheillä ei ole isovanhempia tai muuta tukiverkostoa. Erityisesti hiljattain maahanmuuttaneilla henkilöillä on vähän kontakteja ikääntyneeseen väestöön.

Toiminnan tarpeellisuus näkyy osallistujamäärissä. Osallistujia olisi enemmän kuin toimintaan on ollut mahdollista yhdellä kertaa ottaa mukaan. Toimintaa juurrutetaan osaksi perhekeskusten toimintaa, joissa perheiden palvelut kootaan yhteen. Toimintamallia on mahdollista järjestää myös osana asukastalojen toimintaa. Tupailtojen järjestäminen vaatii kuitenkin vapaaehtoisten lisäksi myös sosiaalialan työntekijän.

### **Kehittämissuhteet**

Toiminnan lähtökohtana on avoin tila. Toiminta on kuitenkin ollut niin suosittua, että osallistujien määrää on täytynyt rajoittaa. Tämä kertoo toiminnan tarpeellisuudesta, mutta tuo myös haasteita toiminnan järjestämiseen.

### **Lähteet:**

Cortellesi, G. & Kernan, M. 2016. Together old and young: How informal contact between young children and older people can lead to intergenerational solidarity. *Studia Paedagogica* 21/2016.

Jarrott, Shannon & Bruno, Kelly (2007) Shared site intergenerational Programs: A case study. *Journal of Applied Gerontology* (26) 3, 239–257.

Ukkonen-Mikkola, T. 2011. Sukupolvien kohtaamisia lasten ja vanhusten yhteisessä palvelukeskuksessa. Väitöskirja. Tampereen yliopisto, kasvatustieteiden laitos. Tampere.



Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa  
EU:lta  
2014–2020

